

TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI PULLAR AYLANMASI

Shavkatova Madinabonu

Bank moliya akademiyasi MBA Banking fakulteti talabasi

Bank sohasidagi elektron to'lovlar tizimi - bu qog'ozsiz texnologiyaga va markaziy bankning elektron pochta vositalari bilan ma'lumotlarni uzatishga va qabul qilishga asoslangan umumdavlat to'lov tizimidir. Respublikamiz timizdagi tijorat banklariga bu tizimning joriy etilishi banklararo to'lovlarning o'tishini tezlashtirdi va bank faoliyatini to'liq avtomatlashtirishga katta imkoniyatlar yaratdi. Zamonaviy texnikalar, xususan kompyuter texnologiyalarini ishlab chiqarishga joriy etish muhimligini O'zbekiston Respublikasi prezidenti I.A.Karimov o'zining "Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch", - asarida shunday ta'riflaydi: "Bugun biz tez sur'atlar bilan o'zgarib borayotgan, insoniyat hozirga qadar boshidan kechirgan davrlardan tubdan farq qiladigan o'ta shiddatli va murakkab bir zamonda yashamoqdamiz. Davlat va siyosat arboblari, faylasuflar va jamiyatshunos olimlar, sharhlovchi va jurnalistlar bu davrni turlicha ta'riflab, har xil nomlar bilan atamoqda. Kimdir uni og'ir texnologiyalar zamoni desa, kimdir tafakkur asri, yana birov yalpi axborotlashuv davri sifatida izohlamoqda. Bugungi kunda zamonaviy axborot maydonidagi harakatlar shu qadar tig'iz, shu qadar tezkorki, endi ilgaridek, xa, bu voqea bizdan juda olisda yuz beribdi, uning bizga aloqasi yo'q, deb beparvo qarab bo'lmaydi. Ana shunday kayfiyatga berilgan xalq yoki millat taraqqiyotdan yuz yillar orqada qolib ketishi hech gap emas."¹

Hukumatlar raqamli valyutalarni joriy qilishi uchun sabablar. Raqamli valyutalarni o'rganish uchun juda ko'p sabablar bor va turli mamlakatlarning raqamli valyutani chiqarish motivatsiyasi ularning iqtisodiy holatiga bog'liq. Ba'zi bir umumiy motivatsiyalar quyidagilardir:

- bankda ishlamaydigan va to'liq bankka ega bo'lmagan aholi uchun puldan oson va xavfsizroq foydalanishni ta'minlash orqali moliyaviy inklyuziyani rag'batlantirish;
- ichki to'lovlar bozorida raqobat va barqarorlikni joriy qilish, bu pulga arzonroq va yaxshiroq kirishni ta'minlash uchun rag'batlantirishni talab qilishi mumkin;
- to'lovlar samaradorligini oshirish va tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish;
- dasturlashtiriladigan pullarni yaratish va pul oqimlarining shaffofligini oshirish;
- pul-kredit va fiskal siyosatning uzluksiz va qulay oqimini ta'minlash.

¹ O'zbekiston Respublikasi prezidenti I.A.Karimov o'zining "Yulsak ma'naviyat-engilmas kuch", -asarida shunday ta'riflaydi

Raqamli valyutani joriy qilishda mamlakatlar oldida bir qator to'siqlar mavjud va mamlakatlar raqamli valyutani ishga tushirishdan oldin ularning har biri diqqat bilan ko'rib chiqilishi kerak. Fuqarolar raqamli valyuta sotib olish orqali bir vaqtning o'zida banklardan juda ko'p pulni tortib olishlari mumkin, bu banklarni ishga tushirishga olib keladi – bu ularning kredit berish qobiliyatiga ta'sir qiladi va foiz stavkalariga tas'ir qiladi. Bu, ayniqsa, moliyaviy tizimi beqaror bo'lgan mamlakatlar uchun muammo. Raqamli valyuta shuningdek, operatsion xavflarni ham o'z zimmasiga oladi, chunki ular kiberhujumlarga nisbatan barqaror va ularga qarshi chidamli bo'lishi kerak. Nihoyat, raqamli valyutalar ushbu texnologiyani qo'llashdan oldin yanada mustahkamlanishi kerak bo'lgan maxfiylik, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish va noqonuniy valyuta mablag'larini o'zlashtirishga qarshi kurash standartlarini o'z ichiga olgan murakkab tartibga soluvchi bazani talab qiladi.

O'zbekistonda raqamli valyutani bosqichma-bosqich ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish ishlarini boshlash rejalashtirilgan. Bu haqda Markaziy bank rahbari Mamarizo Nurmurodov "PLAS" jurnaliga ma'lum qildi. Uning so'zlariga ko'ra: "Bundan avval xalqaro ekspertlar ishtirokida ilmiy tadqiqot olib boriladi. Bundan tashqari, kelgusida xalqaro ochiq banking amaliyotini o'rganib chiqish ko'zda tutilmoqda. Mamarizo Nurmurodovning ta'kidlashicha, bularning barchasi bozor tendensiyalaridan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi" – dedi u.²

Xulosa

Bizning jamiyatimiz uchun savdo va hizmat ko'rsatish sohasi rivojlanishi bilan muvaffaqiyatli savdo qilishning usullari, qoidalari va butun o'quv fanlari paydo bo'ldi va takomillashdi. Hatto eng qiyin va tasavvurga ega bo'lmagan so'rovlar, agar ular tegishli ravishda to'langan bo'lsa, amalga oshiriladi. To'lov haqida gapirganda, hamma narsa xaridor va sotuvchiga qulay bo'lishi uchun tashkil etilganligini anglash mumkin. Bugungi kunda bizda buyurtma, mahsulot, xizmat va boshqa narsalar uchun qanday to'lovlarni amalga oshirish kundalik hayotning bir qismidir. Shu vaziyatda biz elektron pul va raqamli pulni bir-biriga aralashtirib yubormasligimiz lozim. To'g'ridan-to'g'ri mamlakatlarning Markaziy banki tomonidan chiqarilgan virtual valyuta raqamli valyutani anglatadi. Elektron pul (e-money) naqd pulga raqamli muqobildir. «Naqd pulga raqamli muqobil» bu pul qo'shimcha konvertatsiya qilmasdan ham naqd, ham raqamli formatda bo'lishi mumkinligini anglatadi.

Tanlov natijasida hozirgi kunda samarali yutuqlarga erishib kelmoqdalar.

² Markaziy bank raisi Mamarizo Nurmurodov nuqidan

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Y.Abdullayev, T.Qoraliyev. Pul 100 savol – javob. : T. Mehnat, 1996
2. Greenspan A. The payments system in transition // Federal Reserve Payments System Development Committee 2003 Conference. BIS Review 46/2003. Washington, DC, 2003.
3. P. 4. 3. З.У.Бердиназаров, А.Д.Исаев. Цифровая валюта и её внедрение в Узбекистане. Сборник международной научно-практической конференции. Актуальные вопросы современной науки и образования – 2022. стр – 168.

FOYDALANILGAN SAYTLAR:

1. <file:///C:/Users/uzb10info/Downloads/tijorat-banklarida-raqamli-aktivlar-muomalasini-tashkil-qilishning-o-ziga-xos-xususiyatlari.pdf>
2. <https://www.spot.uz/oz/2022/04/29/digital-currency/>
3. <https://infocom.uz/raqamli-valyuta/>
4. <https://ict.xabar.uz/uz/mualliflar/maxfuza/kriptovalyuta-va-elektron-pullarning-farqini-bilarmingiz>